

DRVENA KUĆA U SUNJSKOJ GREDI

CRKVA BRVNARA U BUZETI KRAJ GLINE

seoskih naselja, a tradicijsko n. g. ustupa mjesto suvremenoj gradnji. Pojedini vrijedni primjerci i karakteristične cjeline nar. arhitekture zaštićeni su kao spomenici kulture. Prema primijenjenim graditeljskim i prostornim rješenjima u Hrvatskoj se razlikuju tri područja. U jadranskoj se području gradilo od kamena koji je bio ili obrađen (klesan) i vezan žbukom ili neobrađen i slagan u *suho* (za staje, ograde i sl.). Krovovi blagih kosina na dvije vode pokriveni su kalanim, vapnenačkim pločama ili valjkastim crijepom (*kupe*, *kanalice*). Prevladavaju uske, visoke kuće: u prizemlju je spremište (*konoba*), a vanjske kamene stubbe vode na kat. Uz ulazno pročelje redovito je kamena terasa (*balatura*) koja je, položena na prizemni kameni luk, tipični građevinski element jadranske kuće. Na katu su soba i kuhinja, a još je češće kuhinja u potkrovlju. Središnje mjesto u kuhinji zauzimalo je povišeno ognjište (*komin*) s polupiramidnom napom za odvod dima, povezanom s dimnjakom. Kruništa dimnjaka su najrazličitijih oblika. Drugi tip kuće, građen većinom u jadranskoj zaleđu, bila je prizemnica s kuhinjom (*ognjenica*) i sobom (*kuća*). Okućnica je redovito bila mala, većinom neograđena, osim u istarskim selima, gdje uz ograde dominiraju istaknute kamene kapije, *portuni*. Na dvorištima su se nalazile staje za stoku u obliku manjih jednodostupnih zgrada od suhozida s krovnim pokrivačem od slame, trske ili granja.

KUĆA U OKOLICI OZLJA

Zajednička seoska građevina bila je posebna zgrada, *uljara*, s mlinom za mljevenje maslina (*mlinica*, *toš*), tijeskom (*torkula*) i ostalim uređajima za dobivanje ulja. Premda se žito većinom mljelo na kućnim ručnim mlinovima, u nekim su jadranskim naseljima u prošlosti postojale i vjetrenjače. U maslinicima, vinogradima i uz polja seljaci su gradili skloništa: negdje su to jednostavne zgrade građene u *suho*, često samo s tri zida i krovom od nabacana granja (*poljske kućice*, *sinice*); drugdje su kružna tlocrta i cilindrična korpusa s tzv. »nepravom kupolom« (*bunje*, *čemer*, *trimi*, *kazuni*). Opskrba vodom rješavala se i skupljanjem kišnice u *cisternama*, kojih se lijepo isklesana kamena grla često nalaze na kućnoj terasi. Sela, prvotno smještena uz uvale, rubove kraških polja i vrtača, pretežno su zbijena, s kućama prislonjenima jedne uz druge i uskim popločanim ulicama. Ta su naselja svojom kamenom građom dopunjenom sredozemnom vegetacijom skladno srasla s prirodnom okolicom, a obradive površine zemlje koje su ih okruživale, opasane ogradama od naslagana kamenja (*gromače*), bile su tipična oznaka krajolika.

U SZ Hrvatskoj prevladavala je drvena građa. Zidovi su bili građeni od vodoravno složenih tesanih ili piljenih greda (rijetko oblica ili poluoblica) s usjecima različito prilagođenima za njihovo čvrsto spajanje na uglovima, ili pak od kombinirane konstrukcije vodoravnih greda i u razmacima postavljenih uspravnih greda. Nešto strmiji krovovi na četiri strehe (skošeni) i vrlo često sa smanjenim trokutnim zabatnim strehama (poluskošeni) pokriveni su slamom (stariji), pločastim crijepom, a katkada i tesanim daščicama — šindrom. Prizemnice su imale trodijelni tlocrt: u sredini je bila kuhinja s poluotvorenim ognjištem, koje se nastavljalo u sobnu peć, građenu od pećnjaka. Dim se širio po tavanu do zabatnih otvora (zabat je prije bio izveden u pleteru) jer nije bilo dimnjaka. S jedne strane kuhinje bila je veća soba (*hiža*), prostorija za dnevni boravak, a s druge strane manja (*hižica*), koja je osim za stanovanje katkada služila i za ostavu. Kuće građene na kosu terenu imaju donji dio podzidan kamenom pa se tako dobivena podrumaska prostorija koristi za spremište, gdje se i za staju, dok je gornji dio kuće s jedne ili s dviju strana opasan trijemom. Takve su se kuće najčešće gradile u brežuljkastim predjelima Hrvatskoga zagorja, Grigorja i Žumberka. U poplavnim područjima uz Savu i Lonju kuće su stajale na drvenim ili od opeka građanim stupovima, tzv. *sohama*. Vjerojatno su se od takvih *sošnica* razvile lijepe i vrlo prostrane katne kuće, koje su prevladavale u Pokuplju, Turopolju i Posavini. U prizemlju su imale po tri prostorije gospodarske namjene, od kojih je srednja bila otvorena (za smještaj kola i većih oruđa). Vanjske natkrivene stubbe, često s dekorativno izvedenom ogradom, vode na kat u stambene prostorije, gdje je također bio primijenjen osnovni trodijelni raspored prostorija. Oko kuće je obično bilo prostrano, katkada i ograđeno dvorište, s nizom nepravilno